

Imatran Neitsytniemen kaavamuutosalueen lepakoista

1. Taustaa

Neitsytniemen kaavamuutosalueella ei ole tehty varsinaista lepakkoselvitystä, mutta alueella on vuosien aikana havainnointia satunnaisilla käynneillä. Vuoksen varren lepakkolajisto, tärkeimmät saalistusalueet ja lepakoiden esiintymisen ajallinen vaihtelu ovat vuosia jatkuneen seurannan perusteella kuitenkin yleisesti ottaen varsin hyvin selvillä (Karri Kuitunen, julkaisematon aineisto). Etenkin vuosilta 2015–2017 on mittavaa seuranta-aineistoa, jonka suuritöinen analysointia on kuitenkin vielä kesken. Neitsytniemen kaavamuutosaluetta lähin passiivisella seurantalaitteella tehokkaasti havainnointi piste sijaitsee joen vastarannalla Mutterinrannassa (kuva 1).

Kuva 1. Lepakoiden automaattisen seurantalaitteen (Songmeter SM2BAT+) punaisella ympyrällä merkitty sijainti Mutterinrannassa touko-lokakuussa vuonna 2016. Seuranta-aineistoa on myös vuosilta 2015 ja 2017. Vesisiippojen ainakin vuosina 2018 ja 2019 lisääntymis- ja levähdyspaikkanaan käyttämän kolohaavan sijainti on merkitty keltaisella ympyrällä. © MML 2020

Seurantapiste sijaitsee noin 300 metriä lounaaseen kaavamuutosalueen eteläreunasta. Vuoksi ranta-alueineen on seurannan perusteella Suomen oloissa merkittävä lepakkoalue, jolla on havaittu 13 maassamme tavatusta lepakkolajista ainakin yhdeksän (Karri Kuitunen, julkaisematon aineisto).

2. Lepakkohavainnot kaavamuutosalueella ja sen ympäristössä

Kaavamuutosalueen ja Neitsytiemen kartanon välittömässä läheisyydestä on tiedossa satunnaisia lepakkohavaintoja ainakin seuraavasti (Karri Kuitunen, julkaisematon, kaikkia havaintoja ei ole kirjattu):

11.–12.7.2013: pohjanlepakko 3 saalistavaa, vesisiippa 3 saalistavaa ja yksi määrittämättömän siipin ohilento.

8.8.2015: pohjanlepakko 3 saalistavaa/ohilentävää ja vesisiippa 1 ohilentävä

22.7.2016: pohjanlepakko 2–3 saalistavaa, vesisiippa 7 saalistavaa ja lampisiippa 2 ohilentoa

26.7.2016: pohjanlepakko 2 saalistavaa/ohilentävää ja vesisiippa 3 saalistavaa.

Mutterinrannan lepakkoseurantapisteellä oli vuonna 2016 käytössä yksi automaattinen Songmeter SM2BAT+ -tallennin (Wildlife Acoustics). Seuranta-aineistoa on tällä hetkellä saatavilla jaksolta 5.5.–14.8. ja 27.8.–15.10. Laite ohjelmoitiin äänittämään joka yö auringon laskun ja nousun välisenä aikana. Laite oli lepotilassa, kunnes mahdolliset ultraäänit laukaisevat äänityksen. Yksittäisen äänitteen pituus on maksimissaan 10 sekuntia. Kahden edellä mainitun seurantajakson äänitteiden yhteismäärä on 92182. Näistä suurin osa koskee tarkemmin määrittämättömiä siippoja (54178) ja pohjanlepakoita (36865). Suurin osa siippäänitteistä koskee vesisiippoja ja jossakin määrin todennäköisesti myös viiksi- tai isoviikisiippoja. Näiden tavallisten lajien lisäksi äänityksiä on vaarantuneesta (VU) pikkulepakosta (550 äänitettä 18.7.–13.9.; sisältää myös määritykset pikku- tai vaivaislepakosta), kimolepakosta (245 äänitettä ajalta 4.8.–4.9.; Suomessa harvinainen laji, pääasiassa syysvieras), lampisiipasta (226 äänitettä ajalta 6.5.–7.10.; Suomessa harvinainen laji) ja isolepakosta (2 äänitettä 23.6.; Suomessa harvinainen laji). Erityyppisiä tarkemmin määrittämättä jääneitä lepakkoäänityksiä on 116 (Karri Kuitunen, julkaisematon aineisto). Mutterinrannan seurantalaitteen läheisyydessä oli ainakin vuosina 2018 ja 2019 kolohaavassa sijainnut tarkemmin määrittelemätön vesisiippakolonia. Vuonna 2015 seurantalaitte tallensi 1.8. yhden ja 15.8. kaksi Suomessa hyvin harvinaisen kääpiölepakon ohilentoa sekä heinä- ja elokuussa yhteensä 1297 isolepakkoäänitettä. Isolepakkoäänitteiltä todettiin runsaasti ns. sosiaalisia ääniä. On kuitenkin mahdollista, että havainnot koskevat vain yhtä pitkään alueella oleskellutta yksilöä. Myös sekä lampisiipasta (ainakin 188 ääni-

tettä ajalta kesä-, heinä-, elo- ja syyskuulta ajalta 18.6.–20.9.) että pikkulepakosta (ainakin 32 äänitettä ajalta 23.7.–20.8.; sisältää myös sisältää myös määritykset pikku- tai vaivaislepakosta) on seurantalaitteen tallentamia äänitteitä vuodelta 2015 (K. Kuitunen, julkaisematon aineisto).

3. Johtopäätökset

Neitsytniemen kaavamuutosalueella on monimuotoista ja osin hyvin kookasta puustoa. Kolopuita on runsaasti, ja ne yhdessä kartanorakennusten kanssa tarjoavat lepakoille lukuisia lisääntymis- ja levähdyspaikoiksi soveltuvia piiloja. Monimuotoisen puuston, rehevän kasvillisuuden ja Vuoksen läheisyyden vuoksi alue soveltuu hyvin lepakoiden saalistusalueeksi. Neitsytniemenkujan pohjoispuolinen, mäntyvaltainen alue Vuoksenniskantien ja parkkipaikan välillä on todennäköisesti vähemmän merkittävä kuin Vuokseen rajautuva ranta-alue.

Yksistään Neitsytniemessä tehtyjen satunnaishavaintojen perusteella ei pysty muodostamaan tarkkaa kuvaa alueen merkityksestä lepakkojen saalistusalueena. Lähellä sijaitsevan Mutterinrannan merkittävän laji- ja havaintomäärän perusteella on kuitenkin syytä olettaa, että Neitsytniemen ympäristöllä on vastaavaa merkitystä lepakoiden saalistusalueena ja kulkureittinä. Tätä oletusta tukevat Neitsytniemen Mutterinrantaa edustavampi puusto ja muu kasvillisuus sekä Mutterinrannasta infrapunakameralla tehdyt havainnot, jonka perusteella saalistavia lepakoita liikkuu kaikkialla Vuoksen ranta-alueilla Mutterinrannan, Ritikanrannan ja Neitsytniemen muodostamalla aluekokonaisuudella. Tärkeät saalistusalueet, siirtymäreitit, uhanalaisten lajien havaintopaikat tulkitaan Suomen lepakko-tieteellisen yhdistyksen ohjeessa (2012) luokan II lepakkoalueiksi, jotka eivät ole lailla suojeltuja. Niiden huomioinen maankäytön suunnittelussa on kuitenkin vahvasti suositeltua. Huomioiminen voi Neitsytniemen kaavamuutosalueen tapauksessa merkitä monipuolisen puustorakenteen sekä laho- ja kolopuiden säästämistä. Keskikesällä lepakot välttävät öiden valoisuuden vuoksi liikkumista avoimilla alueilla. Vuokseen rajoittuvalla alueella veden ylle kaartuva lehvästö muodostaa varjoisan saalistusympäristön, jota keskikesällä hyödyntävät etenkin vesi- ja lampisiippa. Tällaisten alueiden laajamittainen raivaaminen todennäköisesti heikentäisi Neitsytniemen merkitystä lepakoiden saalistusalueena. Loppukesällä ja syksyllä lepakot saalistavat paitsi ranta-alueilla, myös pidemmällä vesialueiden yllä.

Mahdollisten lisääntymis- ja levähdyspaikkojen sijaintia Neitsytniemessä ei nyt käytettävissä olevan aineiston perusteella pysty tarkasti arvioimaan. Lähin tiedossa oleva, ainakin vuosina 2018 ja 2019 asuttu lisääntymis- ja levähdyspaikka (vesisiippakolonia kolohaavassa) sijaitsee Mutterinran-

nassa (kuva 1). Lepakoille soveltuvat elinympäristöt, lähialueiden runsaat lepakkohavainnot ja mahdollisten piilopaikkojen runsaus huomioiden on varsin mahdollista, että kaavamuutosalueella sijaitsee lepakoiden käyttämiä lisääntymis- ja levähdyspaikkoja (ainakin päiväpiiloja). Kaikki Suomen lepakkolajit mainitaan luontodirektiivin liitteessä IV(a) ja siten niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä (Luonnonsuojelulaki 49 §, Neuvoston direktiivi 92/43/ETY; luontodirektiivi). Lisääntymis- ja levähdyspaikat ovat Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen (2012) ohjeessa tarkoitettuja I luokan lepakkokohteita. Levähdyspaikoiksi tulkitaan myös lepakoiden talvehtimispaikat, kuten maakellarit, luolat ja bunkkerit. Kaavamuutosalueella ei ole tiedossa lepakoiden talvehtimispaikkoja.

Kaavamuutosalueen ympäristössä säännöllisesti havaituista lajeista pikkulepakko on tuoreimmassa uhanalaisluokituksessa arvioitu vaarantuneeksi (VU; Liukko ym. 2019). Kaakkois-Suomessa ja Vuoksella harvinaisena tavattavan lampisiipan statusta Suomessa ei ole vielä arvioitu, mutta laji saanee Etelä-Karjalassa viime vuosina kerättyjen esiintymistietojen perusteella lähitulevaisuudessa uhanalaisuusstatuksen. Lampisiipan Suomen levinneisyys on tietävästi selvästi suppeampi ja yksilömäärä pienempi kuin esimerkiksi pikkulepakolla. Muista harvinaisista lajeista kääpiölepakolla, isolepakolla ja kimolepakolla ei katsota olevan vakituista kantaa maassamme, vaan ne tulkitaan satunnaisvieraisiksi.

4. Kirjallisuus

Liukko, U.-M., Henttonen, H., Kauhala, K., Kojola, I., Kyheröinen, E.-M. & Pitkänen, J. 2019. Nisäkkäät. Julk.: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus–Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 571–576.

Luonnonsuojelulaki 1096/1996.

Neuvoston direktiivi 92/43/ETY: luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (luontodirektiivi).

Suomen lepakkotieteellinen yhdistys r.y. 2012: Suomen lepakkotieteellinen yhdistys r.y:n suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille.
http://www.lepakko.fi/docs/SLTY_lepakkokartoitusohjeet_2012_12.pdf